5.1.2e

Provincie Utrecht
T.a.v. 5.1.2e
Archimedeslaan 6
3584BA Utrecht

Datum: **19 juni 2025**
Uw verzoek: **Advies calamiteitendeskundige**
Incident: **Interactie wolf-mens met bijtincident 19 mei op de Utrechtse Heuvelrug**
Casus: **GW3237m**
Onze ref.: **3584BA6-2035**

Opdrachtgever: Provincie Utrecht
Contactpersoon: 5.1.2e
Opdrachtnemer: 5.1.2e
Contactpersoon: 5.1.2e

Geachte 5.1.2e,

Conform uw verzoek doe ik u middels dit schrijven de bevindingen en beantwoording van uw vragen toekomen.

Concreet vraagt u naar een deskundig oordeel vanuit mijn expertise in de dagelijkse (24/7) uitvoering van het incidentmanagement met betrekking tot incidenten en/of calamiteiten, waaronder wildaanrijdingen, met in het wild levende zoogdieren en vogels in o.a. de provincie Gelderland.
Dit op basis van uw verzoek tot samenwerking met 5.1.2e en de uitkomst van haar rapportage inzake wolf individu GW3237m.
In geval uitkomst van dit onderzoek zal leiden tot een aanvraag omgevingsvergunning ultimum remedium heeft u mij een tweetal aanvullende vragen gesteld.

De vragen van de provincie:

1. **Wat zijn de technische mogelijkheden voor uitvoering wanneer overgegaan moet worden tot het wegnemen van deze wolf uit de populatie?**
2. **Is het wegnemen van de wolf uit de populatie binnen afzienbare tijd en praktisch te realiseren?**

In uw opdracht ben ik onderzoek gaan doen naar de feiten en omstandigheden van het incident en deze te duiden in verband met te nemen maatregelen t.a.v. van openbare veiligheid en natuurbescherming.

Onderzoek:

- Inzage in de beschikbare Pv's bevindingen BVH (ter check op inconsistenties)
- Interviews direct betrokkenen in aanwezigheid van 5.1.2e, 5.1.2e d.d. 11 juni jl.
- Inzage in beschikbare monitoringsgegevens
- Inzage in beschikbaar beeldmateriaal
- Gesprekken met overige relevante betrokkenen
- Reconstructie interacties wolf-mens a.d.h.v. beschikbare gegevens

Ondergetekende is naast zijn werkzame leve 5.1.2e an de vrijwilligersorganisatie Stichting Wildaanrijdingen Nederland (hierna SWN) welke in een aantal provincies uitvoering geeft aan de afhandeling van incidenten of calamiteiten met in het wild levende dieren.
Veruit de meeste afhandelingen met wolven in Nederland, waaronder de nooddodingen, zijn door de SWN uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de voorzitter via de 24/7 wolvenlijn SWN (zie bijlage 1: overzicht dode wolven in Nederland 2024).

De SWN is niet actief in de provincie Utrecht en doel van dit stuk is ook niet om de SWN regeling te introduceren in Utrecht.

Het is slechts bedoeld ter onderbouwing van opgedane kennis & expertise in de uitvoeringspraktijk van incidentmanagement (wolf) en ervaring met Bevoegde Gezagen en overige wettelijk verantwoordelijke instanties en of bestuurders.
Daarnaast is het in antwoord op uw vraag naar het model uitvoeringspraktijk incidentmanagement wolf, zoals dat o.a. in de provincie Gelderland van kracht is.

<u>Organisatie SWN uitvoering:</u>

Voor de 24/7 uitvoering van incidentmanagement, veelal wildaanrijdingen, beschikt SWN over deelnemers die in piketdiensten actief zijn. Aansturing verloopt via de meldkamer Politie via pagers. Alle deelnemers voldoen aan de vereisten zoals is weergegeven in de profielschets (bijlage 4) en hebben zich geconformeerd aan de afgesproken werkwijzer (bijlage 4). Zij beschikken over alle vereiste vergunningen en wettelijk toegestane middelen. De afhandelingen vallen onder verantwoordelijkheid van de Stichting.

<u>Wolf specifiek:</u>

Sinds 2021 ontvangt SWN ook meldingen waarin (mogelijk) sprake is van wolf. Vaak zijn dit aangereden wolven, maar ziet dit ook op incidenten met interacties wolf-mens of wolf-hond.
Gezien de gevoeligheden en complexiteit van diverse wet- en regelgeving, ook buiten de Omgevingswet (Ow) is het protocol aangepast. Specifiek voor wolf is dit destijds opgenomen onder paragraaf 18. Deze aanpassing was nodig om uitvoering te kunnen geven aan incidentmanagement bij wolven. Immers vanwege de vergaande maatschappelijke polarisatie rond de wolf moeten deelnemers worden beschermd en afgeschermd worden voor publiek of media.

Daarnaast moeten zij dit willen, kunnen en mogen (werkgever) om te worden ingezet. Zij geven uitvoering als vrijwillig deelnemer namens de stichting.
SWN beschikt in Gelderland over een 12-tal specifiek daartoe aangewezen professionals die worden ingezet bij wolf incidenten onder directe verantwoordelijkheid van ondergetekende als statutair bestuurder SWN via de SWN wolvenlijn.

Deze daartoe inzetbare personen hebben allen een zeer ruime ervaring en bewezen kwaliteiten om uitvoering te kunnen geven aan een mogelijk te verrichten noodzakelijke proportionele handeling met als uiterste een nooddoding (dierenwelzijn/onnodig leed) of uitvoering ultimum remedium (openbare veiligheid/natuurbescherming).
Aangestelde personen hebben allen specifieke instructie gehad en komen met regelmaat bij elkaar voor uitwisselen ervaringen en scholing/adaptie nieuwste ontwikkelingen, aangepaste wetgeving of bijzondere voorwaarden ontheffing. Ook is voorzien in technieken om te kunnen komen tot zorgvuldige uitneming van een specifieke individuele wolf.

Ook is voorzien in een nazorgtraject voor zowel direct betrokken slachtoffers als praktisch uitvoerende SWN deelnemers.

Uitvoering uiteraard altijd binnen alle vigerende wet- en regelgeving en voorwaarden, rekening houdende met de Interventierichtlijnen als vastgesteld door het IPO.

Beantwoording vragen:

Op basis van de mij bekende feiten en onderzochte gegevens staat vast dat deze specifieke wolf is te kwalificeren als ‘Probleemwolf’ en zich bevindt in het hoogste risicosegment van de beoordelingsschaal of escalatieladder.
Gezien de aard, herhaling en ernst van de incidenten, waaronder fysieke aanvallen op jonge kinderen, is de kans op herhaling van een soortgelijk incident, dan wel escalatie naar ernstiger letsel, groot en kan deze niet worden uitgesloten. Zulke uitkomsten kunnen naast de hevige maatschappelijke impact ook het draagvlak voor een duurzame co-existentie met wolven in Nederland ondermijnen.
Mijns inziens is toepassing ‘ultimum remedium’ GW3237m in het kader van openbare veiligheid en natuurbescherming proportioneel en gepast.

De interacties van deze specifieke (probleem) wolf GW3237m met mensen valt volgens de Interventierichtlijn situatie wolf-mens van het op 17 april jl. vastgestelde IPO Wolvenplan in de classificatie (e) en (h) van de escalatieladder (zie afbeelding 1 en 2).

1
2
3
4
5
6
7

Gedrag wolf		Oorzaak	Inschatting	Maatregel en doel	Situatie
e	**Wolf benadert actief en bewust meermaals mensen binnen 30 meter* en lijkt geïnteresseerd in mensen.**	Divers: Mogelijk sterke voedselconditionering en gewenning. Hond kan een trigger zijn.	Kritieke situatie Kans op gewenning en uiteindelijk agressief gedrag en letsel mens.	Aanwezigen bespreken met hulpdiensten of hun inzet nodig is. Maatregelen verantwoordelijke provincie of burgemeester: · opsporen en vergunningsverleningstraject voor verjaging (actieve afschrikking); · publiek waarschuwen niet te voeren; · situatie monitoren; · eventueel gebied (tijdelijk) afsluiten voor bezoekers.	Probleemsituatie
			Als provincie of burgemeester in overleg met deskundigen vaststelt dat aversieve conditionering niet werkt of praktisch niet uitvoerbaar is: ‘probleemwolf’.	Aanwezigen schakelen hulpdiensten in indien nodig. Maatregelen verantwoordelijke provincie of burgemeester: · vergunningverleningstraject om probleemwolf uit de populatie te verwijderen; · situatie monitoren; · indien fysiek contact: DNA-afname en -analyse. **Doel**: voorkomen nieuwe incidenten, behouden openbare veiligheid. Bij acute veiligheidssituatie wolf doden op last burgemeester, op grond van de Gemeentewet.	Probleemwolf
f	**Wolf reageert defensief (passief agressief) op mensen bij verstoring (bijvoorbeeld tijdens eten van prooi) en vlucht niet meteen of doet schijnaanvallen, zonder mensen gericht te benaderen.**	Normaal gedrag Afhankelijk van karaktereigenschappen individu. Verdediging van prooi.	Gevaarlijk	Publiek waarschuwen om niet in de buurt van de wolf te komen. Voor incidenteel verjagen van eigen terrein door de rechthebbende is geen omgevingsvergunning nodig. Eventuele provinciale maatregelen: · publieksvoorlichting over voeren, lokken en benaderen.	Geen probleemsituatie

Wolvenplan 2025 - **Interventierichtlijn situatie wolf-mens** 72

Afbeelding 1

5.1.2e

1
2
3
4
5
6
7

Gedrag wolf		Oorzaak	Inschatting	Maatregel en doel	Situatie
g	**Wolf reageert actief agressief op mensen bij verstoring en valt mensen aan.**	Normaal gedrag, maar problematische situatie. Verdediging van prooi, wolf voelt zich bedreigd en neemt initiatief tot aanval.	Gevaarlijk	Aanwezigen bespreken met hulpdiensten of hun inzet nodig is. Voor incidenteel verjagen van eigen terrein door de rechthebbende is geen omgevingsvergunning nodig. Maatregelen verantwoordelijke provincie of burgemeester: · publiek waarschuwen om niet in de buurt van de wolf te komen, door betrokken overheden en eventuele terreineigenaren; · vergunningsverleningstraject om wolf te verjagen (actieve afschrikking door conditioneren) met als doel wolf 'bang' te maken voor mensen; · eventueel gebied (tijdelijk) afsluiten voor bezoekers.	Probleemsituatie
			Als provincie of burgemeester in overleg met deskundigen vaststellen dat aversieve conditionering niet werkt of praktisch niet uitvoerbaar is: 'probleemwolf'.	Aanwezigen schakelen hulpdiensten in indien nodig. Maatregelen verantwoordelijke provincie of burgemeester: · situatie monitoren; · publiek waarschuwen om niet in de buurt van de wolf te komen, door betrokken overheden en eventuele terreineigenaren; · vergunningsverleningstraject om probleemwolf uit de populatie te verwijderen; · eventueel gebied (tijdelijk) afsluiten voor bezoekers. **Doel**: voorkomen nieuwe incidenten, behouden openbare veiligheid.	Probleemwolf
h	**Wolf reageert agressief op mensen zonder provocatie; wolf doodt mens.**	Extreme gewenning, mogelijkheid op hondsdolheid of onbekende oorzaak.	Gevaarlijk	Aanwezigen schakelen hulpdiensten in indien nodig. Maatregelen verantwoordelijke provincie of burgemeester: · vergunningverleningstraject om probleemwolf uit de populatie te verwijderen; · situatie monitoren. **Doel:** voorkomen nieuwe incidenten, behouden openbare veiligheid. Voor doden wolf is omgevingsvergunning nodig. Daarin zal onder andere moeten worden aangetoond dat de wolf zonder aanleiding agressief gedrag vertoont, behalve bij ingrijpen door de burgemeester in een noodsituatie.	Probleemwolf

* ***Vluchtafstand***: *wolf laat mensen toe <30 meter of benadert zelf tot <30 meter. Het gaat om situaties waarin de mens herkenbaar is voor de wolf, dus bijvoorbeeld niet om auto's, gebouwen en hoogzitters. In het stroomschema staat enkel de actieve vorm: wolf nadert, maar de afstand <30 meter is in beide gevallen een criterium om tot gerichte interventie over te gaan. Oorzaak van het gedrag en toe te passen maatregelen zijn per geval te beoordelen.*

Afbeelding 2

Mijn bevindingen zijn gebaseerd op interviews met direct betrokkenen van het (bijt-) incident d.d. 19 mei met een wolf, gehouden op 11 juni 2025 op het opzichterskantoor van Landgoed Den Treek - Henschoten. De interviews zijn in opdracht van de Provincie Utrecht afgenomen door 5.1.2e van 5.1.2e en ondergetekende. Het interview met betrekking tot het incident is met een dictafoon opgenomen. Een uitgeschreven weergave samenvatting interview is in overleg met 5.1.2e opgenomen in haar Rapport *'Deskundigenbeoordeling van het bijtincident met een wolf op 19 mei 2025 op Landgoed Den Treek – Henschoten bij Leusden.* 5.1.2e *notitienr. 2025-049.* Ik herken me in deze weergave.

Door mij zijn geen inconsistenties opgemerkt in interviews 11 juni jl. en tekst beschikbare ambtelijke weergaven PV bevindingen op 19 mei jl.

Naast de interviews is veel beeldmateriaal overlegd en is er een deugdelijke registratie van monitoringsgegevens beschikbaar. Deze heb ik mogen inzien en ondersteunen de feitelijke gebeurtenis. De relevante gegevens zijn beschikbaar gesteld ter verwerking in eerder genoemd rapport van 5.1.2e

1. **Wat zijn de technische mogelijkheden voor uitvoering wanneer overgegaan wordt tot het wegnemen van deze wolf uit de populatie?**

Daar het betreffende dier zich vrij beweegt over het beschikbare gebied dient in goede afstemming met terreineigenaren de huidige monitoring goed afgestemd te worden met daartoe aangewezen en beschikbare uitvoerders. Dit zodat het betreffende dier snel kan worden gelokaliseerd waarbij het zoek- en werkgebied voor praktische uitvoering zo minimaal als mogelijk is.

Dit om overige fauna -waaronder aanwezige wolven- niet (onnodig) te verontrusten, succes percentage te verhogen en adequaat/accuraat tot een snelle & vooral veilige uitneming te komen.

Uitvoering zal gestalte dienen te krijgen door de specifiek daartoe aangewezen gekwalificeerde personen vanuit het incidentmanagement team specifiek voor wolf, die in 2 of 3- tallen actief zullen zijn buiten het zicht van publiek.

Deze zullen, na lokalisering in het werkgebied, het dier eerst zorgvuldig observeren om vast te stellen dat het daadwerkelijk de specifieke uit de populatie te nemen probleemwolf betreft. Dit om zover als mogelijk ‘human-error’ uit te sluiten.
Als benaderingsmethode zal gebruik worden gemaakt van de zogenaamde bersmethodiek (niet zicht- en hoorbaar het dier op kortst mogelijke afstand benaderen) of het posten op een kansrijke locatie. Hierbij zullen geen voer- of lokmiddelen worden ingezet.

Het individuele dier GW3237m is op uiterlijke- en gedragskenmerken goed te identificeren.
Om het betreffende dier zorgvuldig te kunnen identificeren zal uitvoering alleen bij natuurlijke (dag)licht omstandigheden plaats moeten vinden, dus in de periode 1 uur voor zonsopgang tot 1 uur na zonsondergang.

Na verificatie van bevindingen en vaststelling dat dit het uit te nemen dier betreft zal deze door 1 van de aangewezen personen worden uitgenomen met een wettelijk daartoe vereist middel (Kogelgeweer met een kaliber dat wettelijk is toegestaan voor het doden van wild zwijn, edel- en damhert).
Daar in 2 of 3-tallen uitvoering wordt gegeven zal de daadwerkelijke handeling niet te traceren zijn tot een individueel persoon.

Gedurende de periode uitvoering zal een uitgebreide rapportage worden bijgehouden ter verantwoording van alle handelingen en inzet van de praktische uitvoering gedurende de gehele looptijd.

Na uitvoering van de uitnemingshandeling zal het karkas worden overgedragen voor wetenschappelijk onderzoek aan WenR of een andere door de provincie Utrecht opgegeven instantie.

2. **Is het wegnemen van de wolf uit de populatie binnen afzienbare tijd en praktisch te realiseren?**

Naar verwachting is gezien het beperkte gebied en beschikbaarheid van goede monitoring i.s.m. met terreineigenaren te voorzien in concreet resultaat op korte termijn.

Het is uiterst lastig om uitspraken te doen over een exacte tijdsduur/periode omdat dit ziet op een vrij bewegend in het wild levend dier in een recreatief druk bezocht gebied.

De ervaring leert dat ondanks een goede organisatie, bemensing en monitoring resultaat op korte termijn niet valt te garanderen.

Ook moet worden voorkomen dat er te intensief druk in het gebied ontstaat waardoor de rust in het gebied in het geding kan komen.

Om toch enig zicht of indicatie te geven verwacht ik onder optimale condities en beschikbaarheid bemensing in een periode van 3 weken tot resultaat te kunnen komen.
Gezien de prioriteit in belang veiligheid en natuurbescherming zal met hoogste urgentie getracht worden om op kortst mogelijke termijn uitvoering te geven aan de uit te voeren handeling.

Bijlage 1: Overzicht dode wolven in Nederland
Bijlage 2: Alternatievenafweging
Bijlage 3: Determinatie kenmerken wolf GW3237m
Bijlage 4: Verwijzing naar genoemde documenten

Opgemaakt d.d. 19 ju 5.1.2e

5.1.2e
i.s.m. Stichting Wildaa
5.1.2e

Bijlage 1:

Overzicht dode wolven 2024 in Nederland (bron: BIJ12)

OVERZICHT INCIDENTEN WOLF 2024

DATUM	OORZAAK	AANTAL	PLAATS	PROV	LEEFDE NOG	AFGEHANDELD DOOR
VERKEERSSLACHTOFFERS:						
27-dec-24	Verkeer	1	Pesse A28	DR	ja/nooddoding	onbekend
20-dec-24	Verkeer	1	Wehl A18	GLD	nee	SWN
5-dec-24	Verkeer	1	Wolfheze A12	GLD	ja/nooddoding	SWN
30-nov-24	Verkeer	1	Wapse N855	DR	nee	onbekend
24-nov-24	Verkeer	1	Otterlo N310	GLD	ja	SWN
22-nov-24	Verkeer	1	Bennekom N781	GLD	nee	SWN
10-nov-24	Verkeer	1	Woensdrecht A4	NB	nee	SWN
9-nov-24	Verkeer	1	Leersum	UT	nee	onbekend
29-okt-24	Verkeer	1	Apeldoorn	GLD	ja/nooddoding	SWN
26-sep-24	Verkeer	3	Otterlo N310	GLD	nee	SWN
5-sep-24	Verkeer	1	Harskamp	GLD	ja	SWN
24-aug-24	Verkeer	1	Putten A28	GLD	nee	SWN
11-jun-24	Verkeer	1	Ulvenhout	NB	nee	RWS met ondersteuning SWN
4-apr-24	Verkeer	1	Sittard N297	LI	nee	RWS met ondersteuning SWN
21-mrt-24	Verkeer	1	Spier A28	DR	nee	onbekend
23-feb-24	Verkeer	1	Ede	GLD	nee	SWN
DOOD GEVONDEN:						
23-nov-24	Predatie soortgenoot	1	NP Hoge Veluwe	GLD		SWN
20-sep-24	Predatie soortgenoot	1	NP Hoge Veluwe	GLD		Politie Team Milieu
14-aug-24	Predatie soortgenoot	1	NP Hoge Veluwe	GLD		Politie Team Milieu
23-mei-24	Dood gevonden zonder kop	1	KdhL Hoog Soeren	GLD		SWN doorgeleid naar Politie/misdrijf
Totaal dood		**22 (18 slachtoffers verkeer)**				

Bijlage 2:

Alternatievenafweging voor het afschrikken van wolf GW3237m in het kader van proportionaliteit en effectiviteit

In het kader van het beheer van wolf GW3237m, die herhaaldelijk ongewenst nabijheids- en benaderingsgedrag richting mensen vertoont, wordt de volgende reeks van beheersopties gehanteerd, proportioneel oplopend in mate van ingrijpendheid en risico:

1. Passieve of laagdrempelige verjaging, waaronder schreeuwen, in de handen klappen, het maken van gebaren, het inzetten van blaffende honden, het gooien van stenen of het gebruik van hard geluid zoals met een toeter.
2. Actieve laagdrempelige akoestische verjaging door middel van een knalkogel.
3. Actieve aversieve conditionering op middelhoog niveau, beschieten met een HERSTAL riotwapen (de in Nederland gekozen ‘paintball’-methode).
4. Actieve aversieve conditionering op hoog niveau, zoals het gebruik van rubbermunitie; een ultieme, doch niet geheel risicoloze optie. In Nederland wettelijk niet toegestaan.
5. Lethaal humaan uitnemen van het dier, als laatste optie indien de openbare veiligheid in het geding is.

Uit de monitoring blijkt dat wolf GW3237m zich niet geprovoceerd in circa 30% van de gemelde interacties tot op zeer korte afstand van mensen begeeft, veelal tot ongeveer vijf meter los van de beschreven directe fysieke interacties. In enkele gevallen liep de wolf bovendien geruime tijd in de nabijheid van personen mee. Bij interacties die door betrokkenen als bedreigend werden ervaren, bleek het dier zich slechts met grote moeite te laten verjagen door middel van schreeuwen of andere passieve afschrikpogingen. Dit gedrag was reeds zichtbaar geworden of is intrinsiek vanaf de eerste meldingen in 2023.

De inzet van een pijnprikkel als middelhoog aversieve maatregel, in de vorm van de zogenoemde ‘paintball’-methode, is in dit stadium niet realistisch of effectief gebleken. Deze methode is uitsluitend effectief wanneer zij wordt toegepast in directe associatie met het ongewenste gedrag, bij voorkeur nog vóórdat fysieke interactie heeft plaatsgevonden, namelijk bij benadering van mensen, mensen met honden of ruiters tot binnen de 30-metergrens. In de praktijk is het echter nagenoeg onmogelijk om de (volwassen en ervaren) wolf op een gecontroleerde en veilige wijze tot op de benodigde afstand (15-30 meter) te benaderen, zodat de inzet van deze middelen conform de principes van aversieve conditionering ('in the act') kan plaatsvinden.

Bovendien is deze optie inmiddels in praktische zin achterhaald, aangezien er reeds drie gedocumenteerde fysieke interacties tussen een wolf en mensen hebben plaatsgevonden, waarvan er twee genetisch aan GW3237m zijn toegeschreven. Met andere woorden, fase rood op de escalatieladder.

Ook het zenderen van de betrokken wolf is in de huidige situatie geen proportioneel of effectief beheersmiddel. In een geval waarin een individuele wolf aantoonbaar betrokken is geweest bij bijtincidenten, biedt zenderen geen oplossing voor het directe veiligheidsrisico, maar uitsluitend de mogelijkheid het dier te lokaliseren met als uiteindelijke doel het uitnemen. Dit past niet in de logische volgorde van proportioneel oplopende interventiemaatregelen.

Zenderen kan daarentegen een nuttige rol vervullen in een vroeg stadium van habituering, waarin (meestal jonge) wolven nog niet direct fysiek contact met mensen hebben gehad. In dergelijke situaties kan gericht worden ingezet op gedragsbeïnvloeding, bijvoorbeeld door middel van monitoring en gerichte verjaging, teneinde gewenning aan mensen actief te doorbreken. Deze benadering kan, afhankelijk van individuele verschillen tussen dieren, in een deel van de gevallen effectief zijn.

Samenvattend is op basis van de huidige situatie, het gedragspatroon van wolf GW3237m en de wettelijke en praktische beperkingen, de inzet van hoogdrempelige maatregelen tot en met het uitnemen van het dier de enige proportionele en effectieve optie om verdere escalatie en risico's voor de openbare veiligheid te voorkomen.

Aanvullende toelichting:

- Zenderen: In deze situatie niet effectief, aangezien de wolf reeds betrokken is bij bijtincidenten. Zenderen kan slechts preventief ingezet worden bij dieren in een vroeg stadium van gewenning aan mensen, niet bij een wolf met bewezen risicogedrag.
- Aversieve conditionering (AC): Alleen effectief indien het direct en gecontroleerd kan worden toegepast op het moment van ongewenst gedrag. In de praktijk bij GW3237m niet haalbaar, mede door de onvoorspelbaarheid van de wolf en de onzekerheid van het binnen trefzekere schotafstand kunnen benaderen van het dier.

Nr.	Interventiemaatregel gerelateerd aan het escalatie-niveau	Omschrijving	Beoordeling/Toepasbaarheid
1	Passieve of laagdrempelige verjaging	Schreeuwen, klappen, gebaren maken.	Toegepast, maar bij GW3237m vaak ineffectief; wolf toont weinig tot geen schrikreactie.
2	Actieve laagdrempelige akoestische verjaging	Gebruik van knalpatronen.	Actieve interventie in een vroeg stadium van habituering
3	Actieve mid-level aversieve conditionering (AC)	Inzet van ‘paintball’-methode (FN303-projectielen) als pijnprikkel gekoppeld aan ongewenst gedrag. (Met of zonder zenderen van het dier)	Intermediaire optie in vroeg stadium van habituering en/of positieve conditionering. Niet zonder risico voor het dier en vereist ingrijpen bij directe confrontatie.
4	Actieve high-level aversieve conditionering (AC)	Inzet van rubbermunitie als krachtiger pijnprikkel.	Wettelijk niet toegestaan; geen optie.
5	Lethaal humaan uitnemen	Definitief verwijderen van de wolf uit de populatie.	Laatste optie indien de openbare veiligheid ernstig in het geding is met onvoorspelbaarheid van het gedrag in de toekomst of een herhalingsrisico met als mogelijke uitkomst een ernstiger fysieke interactie tussen wolf en mens; proportioneel gezien enige resterende optie.

Bijlage 3:

Determinatiekenmerken wolf GW3237m

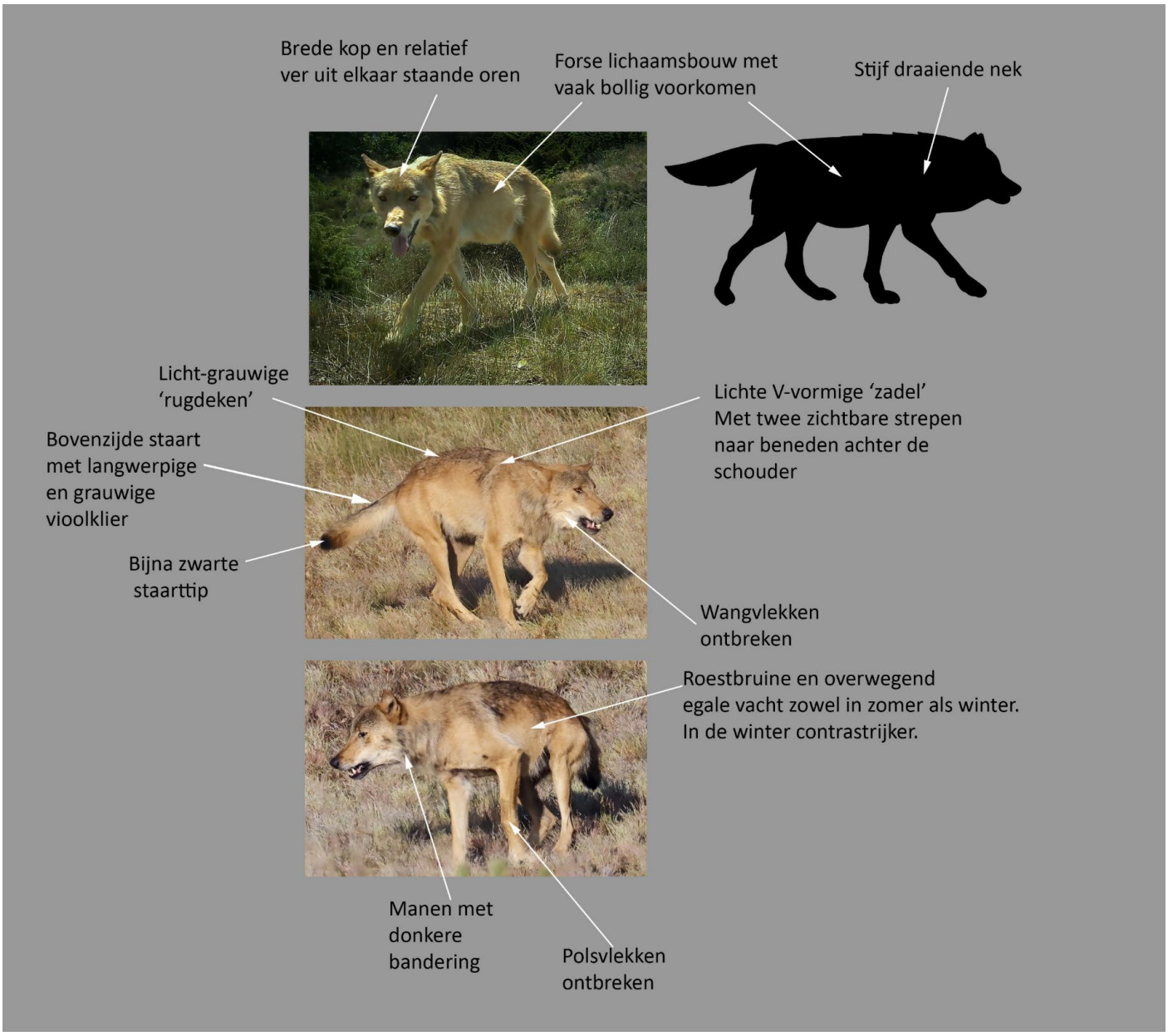

Bijlage 4:

Weblinks naar gepubliceerde documenten

- Profielschets SWN
- Protocol werkwijzer SWN
- IPO Wolvenplan 2025

Legenda toegepaste uitzonderingsgrondslagen

In dit document zijn gegevens definitief geanonimiseerd op grond van:

Wet	Artikel	Omschrijving	Pagina's
Wet open overheid	Art. 5.1 lid 2 sub e	De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12